

Kesk- ja Ida-Euroopa energiakogukondade õiguslikud, tehnilised ja rahalised väljakutsed

Foto: [anatoliy_gleb](#), Adobe Stock

Energiakogukonnad on Kesk- ja Ida-Euroopa üleminekul puhta energia kasutamisele otsustava tähtsusega, kuid nende arengut piiravad endiselt märkimisväärsed takistused. Hoolimata nende tähtsusest puudub kavandatavas 2028.–2034. aasta mitmeaastases finantsraamistikus nendele algatustele eraldatud rahastamine. Sihtotstarbelise rahalise toetuse loomine on hädavajalik, et lahendada energiakogukondade ees seisvad väljakutsed ja avada nende täielik potentsiaal.

Tuginedes **Tšehhi Vabariigi, Eesti, Ungari, Poola ja Rumeenia** küsimustiku vastustele, on selgunud piirkonna energiakogukondade arengut takistavad kitsaskohad. Nende hulka kuuluvad puudulikud regulatiivsed raamistikud, viivitused võrguga ühendamisel, suured esialgsed kulud, madal teadlikkus ja jaotussüsteemi operaatorite valmisoleku puudumine. Näiteks Rumeenias on võrguühenduse viivituste tõttu tegevust alustanud vaid 10–15 %

Autor

Teofil Lata

EU Policy Officer
CEE Bankwatch Network
teofil.lata@bankwatch.org

Kaasautorid

Alexandra Lebiez

National Campaigner
Center for Transport and Energy
Czech Republic

Lukas Lepik

National Campaigner
Estonian Green Movement

Alexa Botar

National Campaigner
MTVSZ – Friends of the Earth
Hungary

Krzysztof Mrozek

Director of the EU Funds for
climate programme
Polish Green Network

Laura Nazare

National Campaigner
Bankwatch Romania

Chris Vrettos

REScoop.eu

Rohkem infot: bankwatch.org

taastuveniaprojektidest, samal ajal kui Poola 304 energiakooperatiivi püüavad toime tulla jaotusvõrguoperaatoritega sõlmitud läbipaistmatute lepingutega.

Need väljakutsed tulenevad suures osas ELi taastuveniaprojekti teise ja kolmanda muudatuse (RED II ja III) puudulikkusest ülevõtmisest, stiimulite puudumisest ning mõnes riigis püsivast postsotsialistlikust umbusast „energiakollektiivide” suhtes. Nende takistuste ületamiseks peavad riiklikud strateegiad – eelkõige riiklikud energia- ja kliimakavad – optimeerima riiklikku rahastamist ELi rahastatava üleminekurahastamise kaudu koos suutlikkuse suurendamise meetmetega, nagu ühtsed teeninduspunktid ja jaotusvõrguoperaatorite jaoks suunatud infrastruktuuri uuendamine.

Sissejuhatus

Energiakogukonnad on Euroopa puhtale energiale ülemineku üha olulisemaks muutuv rohujuuresandit tegur. Lisaks nende rollile dekarboniseerimisel ja sotsiaalsel kaasatusel on neil üha suurem tähtsus kohaliku vastupidavuse ja energiajulgeoleku tugevdamisel.

Käesoleva toimetise eesmärk ei ole pakkuda välja konkreetseid lahendusi, vaid pigem tuua esile õiguslikud, tehnilised ja rahalised takistused, millega energiakogukonnad viies ELi liikmesriigis – **Tšehhi Vabariigis, Eestis, Ungaris, Poolas ja Rumeenias** – silmitsi seisavad, püüdes integreeruda oma riiklikesse energiasüsteemidesse. Tuginedes Bankwatchi liikmesorganisatsioonide poolt nendes riikides läbi viidud sihtotstarbeliste küsitluste ja intervjuude käigus kogutud andmetele, esitab käesolev ülevaade neid riiklikke kontekste võrdlevas vormis.

Vastused on kogutud mitmesugustelt sidusrühmadelt – sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonidelt, haldusasutustelt ja energiakogukondade algatuste esindajatelt – pakkudes põhjendatud vaatenurka tegelikele takistustele, mis edasimineku takistavad. Nende kitsaskohtade kaardistamisega on käesolev ülevaade praktiline vahend, mis aitab poliitikakujundajatel, piirkondlikel asutustel ja muudel asjaomastel rühmadel viia riiklikud strateegiad kooskõlla taastuveniaprojekti (RED) viimaste versioonidega ning leida võimalusi sihipärasema toetuse andmiseks.

Õiguslikud ja regulatiivsed takistused

Killustunud õigusraamistikud ning RED II ja III direktiivide aeglane ülevõtmine takistavad energiakogukondade loomist viies analüüsitud riigis. Ühisteks probleemideks on muu hulgas taastuveniaprojekti kogukondade takistuste ja arengupotentsiaali tervikliku hindamise puudumine, mida nõuab RED II direktiivi artikkel 22.¹

¹ Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Nõukogu, [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiiv \(EL\) 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta \(uuestisõnastus\)](#), 40–41, 11. detsember 2018.

Need halduslikud lüngad on tekitanud regulatiivset ebakindlust, mida iseloomustavad lubade väljastamise viivitused, piiratud juurdepääs võrgule ja ebaselged registreerimisprotsessid. Huvirühmade vastused viitavad sellele, et neid probleeme süvendavad poliitiline vastumeelsus ja ELi strateegiate osaline rakendamine. Kuigi hiljutised õigusloomealased edusammud Rumeenias ja paljulubava katseprojekti käivitamine Ungaris pakuvad lootust, pärsivad püsival rakendamisel esinevad lüngad jätkuvalt kogukondade juhitud taastuenergiaalgatuste kasvu.

Takistuste ja võimaluste piiratud hindamine

Analüüsitud viie riigi valitsused ei ole suutnud läbi viia põhjalikke ja sihipäraseid hindamisi energiakogukondade takistuste ja arenguvõimaluste kohta. Sellise analüüsi puudumine on toonud kaasa lahendamata regulatiivsed probleemid ja suutmatuse integreerida neid kogukondi riiklikesse energiasüsteemidesse.

Rumeenias peegeldab hindamiste täielik puudumine laiemat mahajäämust riikliku poliitika prioriteetide seadmisel. **Ungari** katse võtta kasutusele praktilisem lähenemisviis – mille raames valitsus toetas aastatel 2020–2021 20 pilootprojekti, andes toetuse saajatele ülesandeks tuvastada asjakohased takistused – jooksis lõpuks ummikusse õigusliku ettearvamatus ja regulatiivse ebastabiilsuse tõttu.

Olukord **Eestis** toob esile üldise poliitilise huvi puudumise. Kuigi energiakogukondi mainitakse riiklikus energia- ja kliimakavas lühidalt, nõuaks retoorikast kaugemale minek tariifide põhjalikku läbivaatamist. Selliseid muudatusi peetakse praegu poliitiliselt ebasoodsateks, kuna need võivad avaldada negatiivset mõju 70% elanikkonnast, kes elab kortermajades, ning tekitada lisakulusid riigile kuuluvatele võrguoperaatoritele.

Poola paistab silma sellega, et on välja töötanud ametliku analüüsi energiakogukondade ja energiakooperatiivide arengut takistavate tõkete kohta, mille avaldas kliima- ja keskkonnaministerium 2024. aastal.² Kuigi dokumendis on välja toodud peamised takistused, ei ole sellele järgnenud konkreetset tegevuskava ning lubatud uuendused ei ole veel parandusi toonud.

Samamoodi hindab **Tšehhi Vabariigi** keskkonnaministerium praegu projekte riikliku taastumis- ja vastupidavuskava raames korraldatud konkursi raames, mille eesmärk on toetada energiakogukondade loomist.³ Kuigi see konkurss võib lõpuks toimida funktsionaalse hindamisena, jääb selle mõju veel näha.

Kokkuvõttes tähendavad need puudused RED II-s sätestatud nõuete täitmata jätmist. Kohaliku potentsiaali kaardistamise hooletusse jätmisega säilitavad need valitsused tegevusetuse tsükli, mis jätkab kohaliku

² Poola kliima- ja keskkonnaministerium, [Analiza barier utrudniających rozwój społeczności energetycznych i spółdzielni energetycznych zidentyfikowanych w trakcie programu wsparcia przedinwestycyjnego](#), 22. august 2024.

³ Tšehhi Vabariigi keskkonnaministerium, [Výzva č. 7/2023 k předkládání žádostí o poskytnutí podpory na základání energetických společenství v rámci Národního programu Životní prostředí z prostředků Národního plánu obnovy | 2. aktualizované znění](#), 29. juuli 2024.

taastuenergia integreerimise pärssimist, takistades kogukondadel detsentraliseeritud energiamuutuse sotsiaalsetest eelistest osa saamast.

Energiakogukondade loomist takistavad regulatiivsed tõkked

Energiakogukondade ees seisvad väljakutsed on peamiselt seotud regulatiivsetega takistustega – alates lubade väljastamise viivitustest ja piiravatest võrgule juurdepääsu eeskirjadest kuni kitsaste geograafiliste piiranguteni. Need puudused muudavad projektid sageli „läbikukkunuks“ juba enne, kui need üldse alata saavad.

Rumeenias on võrguga ühendamise viivitusi veelgi raskendanud riikliku energeetika reguleerimisasutuse (Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei, ANRE) kehtestatud võimsuse jaotamise eeskirjad.⁴ See määrus kehtestab alla 5 megavati (MW) võimsusega projektidele ranged finantstagatised ja enampakkumismõuded, mis tegelikult takistavad väikeste kogukondade tegevust. Selle kitsaskohtade tõsidust rõhutavad andmed, mis näitavad, et vaid 10–15% heakskiidetud taastuenergia kogukonnaprojektidest jõuab tegelikult käivitamiseni.⁵ Hiljutine uuring näitas veelgi, et vaid 21 tuvastatud projektist olid aktiivsed vaid 2, peamiselt energia jagamise ja salvestamise eeskirjade puudumise tõttu.⁶

Ungari seisab silmitsi sarnase mastaabikriisiga. Riigi päikeseenergia buum on toonud kaasa tohutud ootenimekirjad, ilma et kogukondadele oleks ettenähtud mingeid „kiirmenetluse“ sätteid. Näiteks tõi see ebavõrdsus kaasa ühekordse tuuleenergia hankemenetluse, mille raames eraldati üle 600 megavati (MW) tippvõimsust erarühmadele – võimsus, mis on kogukondade alustavatele ettevõtetele kaugelt kättesaamatu.

Eestis on peamiseks takistusteks ebasoodsad võrgutariifid ja liiga keerukad haldusprotseduurid, nagu planeerimisload ja keskkonnamõju hindamised. Lisaks on omavalitsuste võimsus sageli piiratud ning olemasolevad võrgud on kohaliku detsentraliseeritud tootmise integreerimiseks halvasti varustatud.

Poolas võideldakse äärmusliku regulatiivse killustatusega. Pikale veninud võrguühendused on jätnud kolmandiku riigi 300 energiakooperatiivist tegevuseta jaotusvõrgu operaatoritega seotud tasakaalustamisprobleemide tõttu. Sageli ei jää neil muud valikut, kui sõlmida operaatoritega läbipaistmatuid ja konfidentsiaalseid lepinguid, mis dikteerivad ebasoodsaid energiahindu. Samal ajal nõutakse kogukondlikult omanduses olevatelt taastuenergiajaamadelt võrgu piirangute tõttu korduvalt

⁴ Riiklik energeetika reguleeriv asutus, [ORDIN nr. 53 din 30 iulie 2024 pentru aprobarea Metodologiei privind alocarea capacității rețelei electrice pentru racordarea locurilor de producere a energiei electrice, precum și pentru modificarea și completarea unor ordine ale președintelui Autorității](#), 2. august 2024.

⁵ Mihai Nicuț, [Kümnetest tuhandetest „paberil” olevatest ühendamisloaga MW-dest realiseeritakse ANRE hinnangul vaid 10–15%. Milline uus taastuenergia võimsus paigaldatakse Rumeenias sel aastal ja 2025. aastal ning kuidas muutuvad ühendamiseeskirjad](#), Economica.net, 17. juuni 2024.

⁶ Life COMET, [Energiakogukondade arendamise ja toimimise riikliku olukorra hindamine](#), 10, 30. november 2024.

toodangu vähendamist, mis takistab neil tasakaalu saavutamast. Lisaks tähendavad hankimist ja käibemaksu puudutavad õiguslikud ebaselgused seda, et kohalikel kogukondadel ei ole sageli võimalik kaasata oma raamatupidamisse kohalikke ettevõtteid ega üksikisikuid.

Tšehhi Vabariigis on energiakogukonna asutamine äärmiselt bürokraatlik protsess. Endiselt valitseb märkimisväärne õiguslik ebakindlus selles osas, kas energia jagamine kujutab endast „majandustegevust”, mis tooks kaasa käibemaksu või kaupade maksude kohaldamise. Maksuküsimuste kõrval hõlmab asutamisprotsess ka pikkade kinnisvara- ja lepingureeglite läbimist. Praegu ei suuda paljud energiakogukonna mudelid, mis tuginevad ainult energia jagamisele, teenida piisavalt tulu, et katta neid kõrgeid halduskulusid.

Kokkuvõttes süvendab jaotusvõrguettevõtjate domineerimine võrgule juurdepääsu üle koos standardiseeritud lepingute kriitilise puudumisega viivitusi ning soosib tugevalt suuremahulisi ja individuaalseid projekte kogukonnapõhiste algatuste asemel.

Riik	Oluline kitsaskoht	Mõju projektidele
Eesti	Bürokraatlikud menetlused; aegunud võrgustikud	Piiratud munitsipaalne täitmine
Tšehhi Vabariik	Keeruline registreerimisprotsess; käibemaksu ja maksude osas valitsev ebakindlus	Halduskulud muudavad väikesemahulised projektid elujõuetuks
Ungari	Pikad järjekorrad; energiakogukondadele ei ole ette nähtud kiirmenetlust	Katseprojektid ebaõnnestusid; tuuleenergia tootmisvõimsus on kättesaamatu
Poola	Killustunud õigusraamistikud; läbipaistmatud kokkulepped jaotussüsteemi operaatoritega	Kolmandik kõigist ühistutest ei tegutse
Rumeenia	Võrgu viivitused; energia jagamise ja registreerimise eeskirjade puudumine	21 projektist 19 on jäänud planeerimisetappi

ELi strateegiate ülevõtmine riiklikku õigusesse

ELi direktiivid, sealhulgas RED II ja RED III, on üle võetud vaid osaliselt, kusjuures olulised sätted on sageli puudu või neid on rakendatud ebapiisavalt.

Rumeenia on energiakogukonnad seadusega tunnustanud, kuid puuduvad endiselt üksikasjad võrgule juurdepääsu, arvelduse, stiimulite ja järelevalve kohta.

Samamoodi puudub **Ungaril** energiakogukondadele mõeldud spetsiaalne raamistik. Eelmiste katseprojektide ebaõnnestumise järel soosivad riiklikud stiimulid endiselt pigem üksikuid tootvaid tarbijaid kui energia jagamise kollektiive. Kuigi kohaliku energia jagamise puhul kehtestatud madalamad tariifid ja käibemaksuvabastused võiksid konkurentsivõimet suurendada, muudavad praegused fikseeritud hinnad ja hinnalaged energiaühenduste mudeli majanduslikult elujõuetuks.

Eesti regulatiivne keskkond on endiselt vastuoluline. Kuigi energiamajanduse korralduse seadus lubab tehniliselt turulepääsu, käsitleb elektrituru seadus energiaühendusi sageli võrguoperaatoritena, kehtestades neile põhjendamatuid nõudeid, mida energiaühendused ei suuda täita.

Poola olukord on praegu muutumas. Kuigi riikliku energia- ja kliimakava varasemaid versioone kritiseeriti laialdaselt kui aegunud ja ebapiisavaid, avaldas energeetikaministerium hiljuti valitsuse heakskiitmiseks uuendatud eelnõu.⁷ Uues versioonis tunnistatakse kodanike energia strateegilist tähtsust ja tõstetakse märkimisväärselt eesmärged, prognoosides 1000 energiakogukonna loomist 2030. aastaks – varasem eesmärk oli 300. Siiski püsivad rakendamisel lüngad; praegu ei vasta ükski vorm täielikult RED II nõuetele. Näiteks on omavalitsuste ja maapiirkondade ühistutel keelatud ühendada biometaanitootmist ning olemasolevad erandid on endiselt puudulikud.

Tšehhi Vabariigis on praktilise ülevõtmise peamiseks takistuseks ebapiisav võrgu võimsus. See tehniline piirang on peamine lünk, mis takistab ELi direktiivide seadusandliku eesmärgi realiseerimist kohapeal.

Registreerimisprotsessid ja ühtsed teeninduspunktid

Registreerimisprotsessidele on iseloomulik selguse, lihtsuse ja kättesaadavuse puudumine. Laialdaselt levinud ühtsete infopunktide (OSS) – kodanike teavitamiseks ja haldusprotsesside lihtsustamiseks loodud keskuste – puudumine on endiselt energiakogukondade loomisele peamine takistus.

Rumeenias on menetlused endiselt killustatud ja puudub keskne koordineeriv asutus, mistõttu jäävad taotlejad halduslikku ebakindlusse.

Ungaris on kehtestatud mõned põhilised protsessid, mida täiendab aeg-ajalt energia- ja kommunaalteenuste reguleerimisameti (Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, MEKH) juhendamine. Siiski ei ole spetsiaalset samm-sammulist juhendit ja asjakohaseid registreerimisvorme oodata enne 2026. aasta algust.

Eestis on arutatud olemasolevate energiaagentuuride määramist *one-stop shopiks*, kuid algatus on takerdunud, kuna puudub kokkulepitud õiguslik mudel energiakogukondade endi jaoks.

⁷ Poola energeetikaministerium, [Projekt Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r. z perspektywą do 2040 r. – wersja opracowana przez ME do zatwierdzenia rządowego](#), vaadatud 23. detsembril 2025.

Poola süsteem on väga bürokraatlik ja puudub ühtne registreerimisraamistik. Taotlejad peavad navigeerima erinevate juriidiliste isikute erinevate eeskirjade labürindis: maapiirkondade energiaühistutel on keerulised registreerimisnõuded, samas kui kodanike energiakogukonnad kuuluvad eraldi järelevalve alla. Energiaklastrite puhul muudab olukorra keeruliseks kohaliku omavalitsuse kohustuslik osalus ja 30% taastuvenergia künnis, samas kui üürnike-tootjatele kehtib täiesti teistsugune halduskorraldus. See killustatus, mida süvendavad ebajärjekindlad aruandluskohustused, varjab aktiivsete rühmituste tegelikku arvu ja takistab riiklikku jälgimist.

Strateegiline juhtimine ja institutsiooniline toetus

Takistuste ületamisel on juhtiv roll riigiti erinev, kusjuures suurema osa tööst teevad kohalikud omavalitsused ja kodanikuühiskonna organisatsioonid. Nende pingutusi takistab aga jaotusvõrgu operaatorite valdav kontroll võrgu juurdepääsu üle.

Rumeenias kujundavad küll energeetikaministeerium ja riiklik energeetikat reguleeriv asutus raamõigusakte, kuid tegelik edu sõltub sellest, kas jaotusvõrgu operaatorid lubavad projektidel võrguga ühenduda. Kodanikuühiskonna organisatsioonid täidavad praegu seda lünka, pakkudes kodanikele projektide käivitamiseks vajalikku tehnilist tuge.

Ungaris juhtisid varaseid katseprojekte peamiselt energiaettevõtted, kuid netomöötmise järkjärguline kaotamine on viinud juhtimise üle kohalikele omavalitsustele ja tootvatele tarbijatele, kes soovivad optimeerida energiakasutust kohalikul tasandil. Praegu on Ungari energia- ja kommunalteenuste reguleerivale asutusele, sõltumatule energiaandmete keskusele (Független Energetikai Adatközpont Zrt., FEAK) ja jaotusvõrgu operaatoritele antud ülesanne arendada kohaliku energia jagamiseks vajalikke andmesüsteeme.

Eestis tegutsevad võrguoperaatorid peamiselt riikliku poliitika elluviijatena, kuid nende paindlikkus on piiratud. Riigiasutuste, omavalitsuste ja kohalike kogukondade huvi kasvab ning valitsusvälised organisatsioonid pakuvad üha enam praktilisi lahendusi.

Poolas on kõige aktiivsemad osalejad omavalitsused ja ettevõtjad, samas kui kodanike kaasatus jääb piiratuks tehnilise suutlikkuse puudumise tõttu. Strateegilist tuge pakuvad finantsasutused, nagu Mazovia Energiaagentuur, mis pakub spetsiaalseid rahastamisvahendeid. Samal ajal täidavad valitsusvälised organisatsioonid lünka, pakkudes vajalikku haridust ja võrgustike loomise võimalusi, et navigeerida riigi killustatud õigusmaastikul.

Tšehhi Vabariigis on omavalitsused ja kohalikud tegevusrühmad tõusnud esile proaktiivsete koordinaatoritena, kasutades ära oma tehnilist asjatundlikkust. Kuigi energiaallikad kuuluvad tavaliselt eraettevõtetele ja jaotajad võimaldavad energiavoolu, pakuvad piirkondlikud asutused nõustamistoetust. Kodanike osalus jääb siiski madalaks kõrgete algkulude tõttu. Halduslik keerukus, regulatiivne

ettearvamatus ja vähesed majanduslikud stiimulid takistavad endiselt energiakogukondade loomist ja pikaajalist juhtimist kogu riigis.

Hoolimata nendest takistustest on mitmed algatused näidanud, et energiakogukonna mudel on teostatav. Projektid nagu Energy Coop Hnutí DUHA – Tšehhi Vabariigi esimene üleriigiline energiaühistu – ja Enerkom Slovácko näitavad, et järjekindlus võib tuua tulemusi. Nende kogemus kinnitab siiski, et jätkuv juhtimine on ilma tugeva institutsionaalse toetuse ja välisrahastamiseta endiselt erakordselt keeruline.

Tõhus juhtimine piirkonnas tugineb praegu kohalike omavalitsuste (**Ungari, Poola ja Tšehhi Vabariik**), valitsusväliste organisatsioonide ja kodanike (**Rumeenia ja Poola**) ning piirkondlike asutuste (**Eesti**) koostööl. Oluline on see, et riiklikud koalitsioonid – kuhu kuuluvad sidusrühmad kodanikuühiskonna organisatsioonidest kohalikes – on muutunud olulisteks osalejateks. Need koalitsioonid, nagu näiteks Life COMET projekti toetatavad, tegutsevad nüüd nii riiklikul kui ka ELi tasandil, et propageerida süsteemseid muutusi, mida üksikud rühmad üksi saavutada ei suuda.⁸

Selleks et avada nende energiakogukondade potentsiaal, tuleb riiklik toetus kohandada konkreetsete piirkondlike vajadustega: **Rumeenia** vajab selgeid eeskirju, **Eesti** vajab otsetoetusi ning **Poolas** tuleb riikliku energia- ja kliimakava poliitilisi prioriteete läbi vaadata. Kuigi poliitikakujundajate suutlikkus on üldiselt piiratud, on see veidi paranemas. Edusammud on kõige nähtavamad **Rumeenias**, mida ajendab ELi surve, ja **Tšehhi Vabariigis**, kus teadlikkus on jõudmas „keskmise” küpsusastmeni. Seevastu **Eestis** on edusammud endiselt järkjärgulised, samas kui **Ungaris** ja **Poolas** valitseb suures osas stagnatsioon, kuna riigi huvid soosivad jätkuvalt tsentraliseeritud energiakontrolli.

Need kitsaskohad rõhutavad tungivat vajadust ELi direktiivide ühtse ülevõtmise ja registreerimisprotsesside lihtsustamise järele. Üleminek sõltub otsustavalt jaotusvõrguettevõtjate kohustuslikust koostööst ja neile selgelt määratletud kohustuste andmisest. Ilma kohalike juhtide volitamiseta jäävad energiakogukonnad Kesk- ja Ida-Euroopa energiamuutuse marginaalseks osaks, mitte selle edu nurgakiviks.

Tehnilised, digitaalsed ja institutsioonilised takistused

Arvestades vähenevat investeerimisvõimet, peavad jaotusvõrgu operaatorid kaasama energiakogukondi ja laiemat erasektorit strateegiliste partneritena, et ühiselt lahendada konkreetse võrgu piirkonna probleeme kiiremini ja paindlikumalt. Jaotusvõrgu operaatorid peaksid hankima ka kohalikke paindlikkusteenuseid, et motiveerida energiakogukondi ja teha tulevikukindlaid investeeringuid, mis toovad kasu nii energiakogukonnale kui ka võrgule.

Praegu keskendub põhiprobleem varade omandiõigusele ja sellest tulenevatele reguleeritud tariifidele. Jaotusvõrguettevõtjaid motiveeritakse peamiselt maksimeerima sisemisi kapitalikululusid – mida

⁸ Life COMET, [Toetus energiakogukondadele](#), vaadatud 3. detsembril 2025.

kirjeldatakse sageli kui „investeermist oma varadesse” – selle asemel, et otsida välist koostööd. Selle probleemi lahendamiseks peaksid võrguettevõtjad kehtestama selgemad ja mõistlikumad tingimused madalpingeliste jaotusvõrkude rentimiseks energiakogukondadele.

Piirkonna tehnilised väljakutsed on tihedalt seotud võrguintegratsiooni, digitaalsete vahendite ja infrastruktuuri piirangutega, mida raskendavad institutsioonilised puudujäägid võimsuses ja teadlikkuses. Huvirühmade vastustest ilmnevad ühised kitsaskohad, nagu ebapiisav võrguvõimsus, viivitatud nutiarvestid ja ebapiisavad nõudlusele reageerivad mehhanismid, nagu on kirjeldatud RED III-s. Need probleemid takistavad energiakogukondade laienemist, eriti maapiirkondades, kus kõrged kulud ja elektrikatkestused probleeme veelgi süvendavad.

Kuigi mõned ELi rahastatud uuendused on käimas, ei ole jaotussüsteemi operaatorid täielikult valmis ja tavaliselt ei ole nad seadusandlike puudujääkide tõttu kohustatud oma kohustusi täitma. Nende probleemide lahendamiseks peavad investeeringud seadma prioriteediks nutikad tehnoloogiad ja paindlikud lepingud, et võimaldada vastassuunalisi vooge ja reaajas juhtimist.

Energiakogukondade loomise tehnilised takistused

Võrguühenduse võimsus, pinge stabiilsus, energia salvestamise integreerimine ja nutiarvestite ühilduvus kujutavad endast märkimisväärsed takistusi, mis tihti pidurdavad projekte rakendusetapis.

Rumeenias viivitavad piiratud võimsus ja pingeprobleemid äärelinna fotogalvaaniliste ühistute ja katusele paigaldatavate päikesepaneelide pilootprojektide elluviimist. Energia salvestamise integreerimine on samuti väljakutseks, kuna sellega kaasnevad suured kulud ja ühilduvusprobleemid.

Ungaris on laialt levinud ühenduspiirangud keskpinge- ja kõrgepinge tasemel mis sunnib pilootenergiaühendusi ootama ühendusjärjekorras aastaid. Pinge ebastabiilsus on eriti suur probleem äärelinnapiirkondades, kus katusele paigaldatud päikesepaneelide levik on suur, kus mõned madalpinge vooluringid on suletud, kuigi mujal areng jätkub. Arukate arvestite kasutuselevõtt on endiselt varases staadiumis (2024. aastal veidi üle 10%), mida piiravad jaotus- ja ülekandesüsteemi operaatorite andmevõimsused. Neid puudusi püütakse osaliselt lahendada ELi toetuste abil taastamis- ja vastupidavusrahaust ning Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Eestis seisavad energiakogukonnad silmitsi keeruliste ühendamisnõuetega nii tootmise kui ka tarbimise osas, regulatiivsete piirangutega otseliinide ja suletud jaotusvõrkude suhtes ning kõrgete algkuludega.

Poolas peavad jaotusvõrguettevõtjad väljastama registreeritud ühistutele ühendustingimused 100 päeva jooksul, kuid tegelike võrguühenduste valmimiseks ei ole tähtaega, kui üksused on kantud riikliku põllumajanduse tugikeskuse (Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, KOWR) hallatavasse ametlikku energiakogukondade registrisse. Arukad arvestid puuduvad suures osas ning andmete viivitused

takistavad reaalajas omatarbimist. Kuigi piirkondlik jaotusvõrgu operaator ENEA on nutikate arvestite kasutuselevõtu eestvedaja, jääb riigi suurim operaator PGE, kes teenindab enamikku ühistuid, maha.

Ehkki olukord **Tšehhi Vabariigis** on vähem selge, viitavad sellised probleemid nagu võrguvõimsuse puudujäägid sarnastele piirangutele.

Need kitsaskohad rõhutavad detsentraliseeritud tootmiseks sobimatut vananenud infrastruktuuri, mis viib sageli projektide katkestamiseni või ebarahuldavate tulemusteni.

Digitaliseerimine taastuenergia direktiivi III raames

Taastuenergia direktiiv III (RED III) rõhutab arukate arvestite, reaalajas andmevahetuse ja nõudlusele reageerimise mehhanismide vajalikkust, et anda energiakogukondadele suuremad võimalused. Rakendamine kulgeb siiski aeglaselt tehniliste, regulatiivsete ja majanduslike takistuste tõttu.

Rumeenias on nutiarvestite kasutuselevõtt piiratud ning killustatud andmetele juurdepääs – koos kõrge kulude ja puudulike eeskirjadega – õhnestab RED III põhieesmärke. **Ungaris** muudab olukorra veelgi keerulisemaks kodumajapidamiste hinnalaed, mis blokeerivad olulised nõudlusele reageerivad hinnasignaalid. Lisaks sellele heidutab võrgu- ja energiakulude ristfinantseerimine ülekande- ja jaotussüsteemi operaatoreid infrastruktuuri investeerimast, samas kui valitsuse ja Ungari energia- ja kommunaalteenuste reguleerimisasutuse järelevalve puudumine ei õigusta tasusid, pärssides tegelikult digitaalset arengut.

Eestis on edukalt loodud andmete kättesaadavuse ja töötlemise raamistikud, kuid puuduvad endiselt paindlikud ühendused ja varade tõhus kasutamine, näiteks jagamine alajaamade kaudu. See piirab RED III digitaalseid eeliseid, kuna olemasolevad nutirakendused sõltuvad liiga palju konkreetsetest tootjatest.

Poolas on väljakutsed veelgi fundamentaalsemad. Nutikate arvestite peaaegu täielik puudumine muudab reaalajas andmed ja nõudlusele reageerimise võimatuks, jättes tarbijatele igakuised arved, mis põhinevad aegunud tarbimisharjumustel.

Tšehhi Vabariik seisab silmitsi märkimisväärsede digitaalsete pudelikaelttega, mis takistavad RED III-ga kooskõlastamist. Nutiarvestite kasutuselevõtt edeneb aeglaselt ning taastamis- ja vastupidavusrahastu raames rahastatava energiaandmekeskuse funktsionaalsus ei sobi praegu energijaotamiseks, kuna seda takistavad raskendatud juurdepääs, rakendusliideste puudumine ja dünaamiliste jaotamise meetodite puudumine. Selle tulemusena on paindlikkuse mehhanismide rakendamine energiakogukondadele endiselt keeruline nii tehnoloogiliselt kui ka halduslikult.

Üldiselt takistavad poliitilised tabud, nagu kodumajapidamiste hinnalaed ja infrastruktuuri kasutuselevõtu viibimine, endiselt RED III digitaliseerimissätteid. Need takistused piiravad oluliselt energiakogukondade paindlikkust ja tegevuse tõhusust, takistades neil reageerida reaalajas turusignaalidele.

Positiivse määrgina pakub ELi äsja avaldatud võrgupakett potentsiaalset lahendust. See algatus pakub välja lihtsustatud ja kiirendatud lubade väljastamise protsesse spetsiaalselt väiksemate projektide jaoks. Pakett rõhutab ka sotsiaalset aktsepteeritavust ja kasu jagamist kui võtmekomponente taastuvate energiaallikate kasutuselevõtu kiirendamisel.⁹

Täiendavad kitsaskohad maapiirkondades ja äärealadel

Maapiirkondades ja äärealadel süvenevad olemasolevad võrguprobleemid sageli hõreda infrastruktuuri, ülemääraste hoolduskulude ja häiretele suurema haavatavuse tõttu.

Rumeenias seisavad mägiapiirkonnad silmitsi märkimisväärselte takistustega, sealhulgas kaugete ühenduspunktide, võrgu madala võimsuse ja raske tehnika transportimise logistiliste raskustega. Nende piirkondade strateegilised prioriteedid peavad hõlmama mikrovõrkude arendamist, kohalikke salvestuslahendusi ja sihipärast võrgu tugevdamist, et seda lünka ületada.

Ungaris on Suure Ungari tasandiku äärealadel asuvatel taludel võimalus paigaldada spetsiaalsete toetuste abil võrgust sõltumatu päikesepaneelisüsteeme koos akude salvestussüsteemidega. Võimsus on siiski piiratud, mis viitab vajadusele laiendada toetust hübriidsüsteemidele, mis ühendavad erinevaid taastuenergia allikaid.

Samamoodi kannatavad **Eesti** saared ja maapiirkonnad ammendunud tootmisvõimsuse ja paindlike ühendusvõimaluste puudumise all. Kuigi maa kättesaadavus aitab arengut kaasa, jääb hooajalise energia salvestamise puudumine takistuseks. Paindlike võrgukokkulepete prioriseerimine võiks neid võimsuspiiranguid oluliselt leevendada.

Poola maapiirkondade võrkude hooldamine on märkimisväärselt kallis ning kõrgemad jaotustasud ei kata sageli vajalikke kulusid. See toob kaasa terava linnade ja maapiirkondade vahelise lõhe usaldusväärsuses: kui linnades toimuvad remonditööd suhteliselt kiiresti, võivad loodusõnnetuste järel maapiirkondades elektrikatkestused kesta kuni kaks nädalat. Praegu on käimas 1 miljardi euro suurune moderniseerimisprojekt, mida rahastatakse riikliku taastumis- ja vastupidavuskava raames, et kõrvaldada need infrastruktuuri lüngad, kuigi edusammud on olnud aeglased ja vajavad kiiret kiirendamist.

Kuigi **Tšehhi Vabariigi** kohta ei esitatud konkreetseid maapiirkondade andmeid, viitavad üldised võimsuspuudujäägid kogu riigis sarnastele logistilistele pingetele.

Kogu piirkonna leevendamisalased jõupingutused peavad keskenduma ELi rahastatud uuendustele, paindlikele ühendustele ja vastupidavatele võrgustiku lahendustele, et tagada, et energiamuutus ei jäta kaugemaid kogukondi maha.

⁹ Euroopa Komisjon, [Euroopa võrgud](#), vaadatud 12. detsembril 2025.

Jaotussüsteemi haldajate valmisolek

Kesk- ja Ida-Euroopa jaotusvõrguettevõtjad ei ole valmis kogukondade toodetud taastuenergia integreerimiseks. Riiklikel võrkudel puuduvad olulised vahendid tagasivoolu juhtimiseks ja täpseks prognoosimiseks, samas kui riiklikud õigusaktid on ettevõtjate konkreetsete kohustuste osas sageli ebamääraseks.

Rumeenias peetakse jaotusvõrguettevõtjaid vaid osaliselt valmis olevaks. Kuigi õigusaktides on nende kohustused määratletud, on võrguõiguse õigeaegse tagamise osas täitmise tagamine selgelt puudulik – eriti seoses kahe nädala pikkuse vastamisajaga ja kahekuulise arvestite paigaldamise tähtajaga.

Ungaris puuduvad praegu spetsiaalsed eeskirjad energiakogukondade jaoks ning kuigi need rühmad on teoreetiliselt „tasakaalustatud” lepingulises seisundis, jääb see katsetamata, kuna infrastruktuuri uuendamine keskendub pigem üldisele võrguhooldusele kui detsentraliseeritud toetusele.

Eesti on näide vajadusest paradigma muutuse järele: jaotusvõrgu operaatorid peavad muutuma teenuseid hankivateks partneriteks. Praegused varade omandimudelid soodustavad aga sellise koostöö asemel sisemisi investeeringuid. Selle probleemi lahendamiseks tuleb kehtestada mõistlikud madalpinge liisingutingimused.

Poolas on jaotusvõrguoperaatorid suures osas kahepoolseteks võrkudeks valmisolekuta. Eeskirjad nõuavad, et ühendustingimused väljastataks 100 päeva jooksul, kuid täiendavate tähtaegade puudumine ja igakuise arvestuse levik takistavad oluliselt reaalajas operatiivplaneerimist.

Tšehhi Vabariigis on valmisoleku olukord väga erinev. Näiteks hindab Kesk-Lõuna-Morava hankija (Centrální jihomoravský zadavatel, CEJIZA) jaotusvõrgu operaatorite valmisolekut vaid 1 punktiga 5-st püsivate võimsuse ja läbipaistvuse probleemide tõttu. Seevastu Tábor linna elamumajanduse ja energeetika juht (BYTES Tábor) hindab valmisolekut 4 punktiga 5-st, viidates aktiivsetele ühenduste uuendustöödele hoolimata jätkuvatest raskustest andmetele juurdepääsul.

Tšehhi õigusaktid takistavad praegu jaotusvõrguoperaatoritel tühistamast kasutamata võimsuse reserveeringuid ja kehtestavad „kes ees, see mees” reegli, mis ei anna prioriteeti strateegilistele projektidele, nagu akude salvestuslahendused ja energiakogukondade algatused. Nende seaduste muutmine, et lisada võimsuse „amnestia”, ranged projekti vahe-eesmärgid ja paindlikud tariifid, on hädavajalik.

Energiakogukondade tõhusaks integreerimiseks on kriitilise tähtsusega jaotusvõrguoperaatorite kohustuste selge määratlemine RED III-ga kooskõlas olevate õigusaktide kaudu. Peamised reformid peaksid hõlmama strateegiliste projektide prioriseerimist ja tarnepiirangute kompensatsioonimehhanismide rakendamist.

Euroopa kohalike energiadistributorite ühendus (Groupement Européen des entreprises et Organismes de Distribution d'Énergie, GEODE) on oma 2025. aasta veebruari teabelehes¹⁰ kutsunud üles minema üle passiivse juhtimise juurest aktiivse toetamise juurde. See hõlmab koostöö edendamist koordineerimiskeskuste kaudu ja energijagamise vahendajate määramist, kes tegelevad uute osalejate kaasamise ja keeruliste andmevoogudega. Lisaks peavad operaatorid kasutama nutivõrgu tehnoloogiaid, et võimaldada reaalajas seiret ja paindlikkuse teenuseid, millega lahendada ülekoormuse ja pinge probleeme.

Riiklik rahastamine

Kesk- ja Ida-Euroopas jääb riiklik rahastamine energiakogukondade jaoks kasutamata institutsiooniliste lünkade, väheste teadlikkuse ja omavahel kooskõlastamata riiklike strateegiate tõttu. Nagu on rõhutanud sidusrühmad ja sõltumatu seire,¹¹ on olemasolevad algatused äärmiselt piiratud. Tegutsevate kogukondade arv varieerub piirkonnas märkimisväärselt – alates vaid mõnest üksikust **Rumeenias** kuni 304-ni **Poolas** –, kuid isegi kõige paremini toimivad energiakogukonnad on sageli takistatud regulatiivsete tõkete poolt.

Võimekuse suurendamise programmid on praegu harvad ja tuginevad pigem üksikutele ELi projektidele või piirkondlikele algatustele kui süsteemsele riiklikule lähenemisviisile. Riiklikes energia- ja kliimakavades mainitakse kogukondi tavaliselt vaid minimaalselt, puuduvad igasugused teostatavad eesmärgid.

Tehniliste aspektide kõrval takistavad kasvu veelgi sotsiaalsed tõkked, nagu skeptitsism ja ajalooline umbusk kollektiivsete struktuuride vastu. Siiski võiksid sihipärane haridus ja strateegilised poliitilised kohandused oluliselt suurendada nende kogukondade keskkonnaalast ja sotsiaalset panust, eriti seoses süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamise ja energijaesuse leevendamisega.

Rahastamisolukorra optimeerimine nõuab sihipäraseid meetmeid, nagu sildfinantseerimise pakkumine, käibemaksuvabastused ja suuremad võimalused sidusrühmade dialoogiks. Samuti on hädavajalik finantsasutuste suurem kaasamine. Näiteks tuleks äripankadele pakkuda stiimuleid, et nad pakuksid energiakogukondadele kohandatud laene ja kredidivõimalusi, tagades võrdse juurdepääsu energiamuutusele.

Juba tegutsevad energiakogukonnad ja kavandatavad algatused

Tegutsevaid energiaühistuid on vaid mõned üksikud, enamik neist on veel varases planeerimisstaadiumis või pilootrakenduse etapis.

¹⁰ GEODE, [GEODE TEABELEHT | Energiakogukonnad: jaotusvõrguettevõtja lähenemisviis](#), veebruar 2025.

¹¹ REScoop.eu, [ühtekuuluvus- ja regionaalarengufondide jälgija](#), vaadatud 3. detsembril 2025.

Rumeenias on aktiivseid üksusi väga vähe ning käimasolevad pilootprojektid rõhutavad tungivat vajadust selge õigusliku raamistiku, tagatud võrgule juurdepääsu ja tugevamate kogukonna kaasamisstrateegiate järele.

Ungaris on praegu registreeritud 18 energiakogukonda, millest enamik tegutseb mittetulundusühinguna ja vaid üks on asutatud ametliku ühistuna. Ühistuseaduse ootel olev muudatus võiks leevendada olemasolevaid takistusi, kaotades liikmete arvu piirangud, kuid säilitades demokraatliku „üks liige, üks hääl” põhimõtte.

Eestis näitavad kohalikud algatused, nagu projekt Ida-Viru maakonna Savala külas¹², mis on osa laiemast „Roheliste kogukonnad“ programmist, kogukonnapõhiste tehniliste lahenduste tõhusust. Siin on kortermajade süsinikdioksiidiheitega katlad asendatud õhk-vesi soojuspumpadega. Siiski sunnivad regulatiivsed piirangud selliseid projekte praegu toimima ühe ühenduspunkti kaudu.

Poolas oodatakse registreerimiste arvu järsku kasvu 2026. aasta veebruari keskpaigaks, kuna riiklik põllumajanduse tugikeskus on leevendanud omatarbimise nõudeid 70%lt 40%le. Kuigi see on käivitanud buumi, mis ületab praegu registreeritud 304 energiaühistut, peaks kasv pärast 31. detsembri 2025. aasta taotluste esitamise tähtaega stabiliseeruma. See tõus peegeldab osaliselt teadlikkuse puudumist, kuna paljud ühistud vastasid juba varasemale kõrgemale künnisele.

Tšehhi Vabariigis jätkub kasvav hoog, mida toetavad Ühenduse Energia Liidu (Unie komunitní energetiky, UKEN) jõupingutused – riiklik koalitsioon, mis toetab sektorit suutlikkuse suurendamise, eestkostmise ja rahastamise kaudu. See ammutab praktilisi õppetunde jagamisstruktuuride kohta väljakujunenud munitsipaalprojektidest, nagu need, mida haldab BYTES Tábor.

Võimekuse suurendamise ja toetusprogrammid omavalitsustevaheliseks koostööks

Kohalike omavalitsuste koostöö suutlikkuse suurendamise toetusprogrammid on endiselt piiratud ning neid juhivad peamiselt ELi algatused, mitte riiklikud kavad.

Rumeenias puuduvad selgelt spetsiaalsed valitsusprogrammid, mistõttu peavad valitsusvälised organisatsioonid ise hakkama saama killustatud ELi rahastamisallikatega.

Samamoodi tugineb **Ungari** kogukondade tegevuse edendamisel ELi projektidele, nagu LIFE, Danube Interreg DECA, ENERCOM ja Life COMET, kuigi need raamistikud ei näe konkreetselt ette ega vormista sidemeid energiakogukondade ja kohalike omavalitsuste vahel.

¹² Põhjarannik, [Kui maja on nagu sõelapõhi ja kütta ei jaksa, siis pole muud valikut kui renoveerida](#), Põhjarannik, 27. september 2025.

Eestis on sellise koostöö potentsiaal olemas roheliste kogukondade raamistiku raames, kuigi institutsionaliseeritud riiklik toetus on alles algusjärgus.

Poolas on üks väheseid struktureeritud toetuse näiteid Poola Rohelise Võrgustiku sotsiaalse kliimakava pilootprojekt, mis hõlmab hariduskomponente. Täiendavat toetust pakutakse Małopolska, Mazovia ja Alam-Sileesia piirkondlike ELi fondide kaudu.

Samal ajal tegutsevad **Tšehhi Vabariigis** piirkondlikud asutused suure autonoomiaga, rahastades oma tegevust tavaliselt kohalike omavalitsuste või piirkondlike vahenditega, sõltumata riiklikust institutsionaalsest abist.

Piirkondlike asutuste roll

Piirkondlikud asutused täidavad olulist nõustamis- ja teavitamisfunktsiooni, kuid nende üldine mõju on endiselt piiratud ning neid aitaks tugevam riiklik toetus.

Rumeenias peetakse piirkondlikke asutusi sektori laiendamisel hädavajalikuks, kuna need pakuvad tehnilist koolitust, juurdepääsu rahastamisele, praktilisi vahendeid, andmeid ja juhiseid.

Eestis pakuvad piirkondlikud asutused tuge, tõstes avalikkuse teadlikkust ning aidates kaasa pilootprojektide ja poliitiliste ettepanekute väljatöötamisel. Siiski on selge vajadus toetavate meetmete järele, nagu eritariifid ja raamistikud, mis võimaldavad jaotussüsteemi operaatoritel hankida kohalikke paindlikkusteenuseid.

Poolas on piirkondlikud agentuurid rahastamise korraldamisel hädavajalikud, eriti Mazovia Energiaagentuur, Ida-Poola Fond, Małopolska Piirkondlik Arenguagentuur ja Tarnówi Piirkondlik Arenguagentuur.

Tšehhi Vabariigis pakuvad piirkondlikud energiaagentuurid laialdast tuge kohalikele algatustele, keskendudes toetustele, et tagada suurte projektidega võrreldav majanduslik elujõulisus.

Ungari jääb erandiks, kuna seal ei ole praegu ühtegi piirkondlikku agentuuri, mis pakuks tuge.

Kogukonnaenergeetika lisamine riiklikesse energia- ja kliimakavadesse ning strateegilistesse dokumentidesse

Energiakogukondi mainitakse riiklikes energia- ja kliimakavades üldiselt, mis viitab pigem madalale poliitilisele prioriteetsusele kui konkreetsele pühendumusele.

Rumeenias käsitletakse energiakogukondi poliitilise eesmärgina, kuid ilma kaasnevate meetmeteta, mis peegeldab ELi õigusaktide ülevõtmist.

Ungaris on energiakogukondi riiklikus energia- ja kliimakavas konkreetselt mainitud. Eeldatakse, et 2030. aastaks hakkab riigi kõigis 175 mikropiirkonnas tegutsema vähemalt üks sõltumatute koondajate poolt reguleeritav energiakogukond.¹³ Kuigi see kujutab endast ambitsioonikat valitsuse visiooni detsentraliseerimisest, puuduvad praegu üksikasjalikud samm-sammulised juhised energiakogukondade abistamiseks.

Poola esialgses riiklikus energia- ja kliimakavas jäeti energiakogukonnad täielikult välja. Muudetud kavas on aga kodanike energia lisatud strateegilise eesmärgina ning kavandatud on 1000 energiakogukonna loomine 2030. aastaks, võrreldes varasema eelnõu 300-ga, mis muudeti kodanikuühiskonna organisatsioonide toetusel.

Tšehhi Vabariigis tõstetakse riiklikus energia- ja kliimakavas esile kogukonnaenergiat kui vahendit, millega suurendada taastuenergia üldsuse heakskiitu ja võidelda energiavaesuse vastu, ning kavandatakse õiguslikke ja rahalisi toetusmeetmeid, kui peamised takistused on kindlaks tehtud.

Järeldused

Energiakogukonnad on Kesk- ja Ida-Euroopa energia-, sotsiaalse- ja majandusliku ümberkujundamise strateegiline, kuid seni veel alakasutatud tugisammas. Käesolev ülevaade näitab, et hoolimata kasvavast huvist kohalikul tasandil piiravad arengut endiselt püsivad õiguslikud, tehnilised, institutsioonilised ja rahalised takistused. Need väljakutsed ei ole eraldiseisvad ega puhtalt riiklikku laadi, vaid peegeldavad pigem struktuurilisi puudujääke selles, kuidas detsentraliseeritud energialahendusi kogu piirkonnas prioriseeritakse ja toetatakse.

ELi jaoks kriitilisel hetkel, mil arutelud 2027. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku üle intensiivistuvad, peab energiakogukondade tulevik olema kindlalt kinnistatud ELi eelarveprioriteetidesse. Praegused ettepanekud võivad jätta tähelepanuta kogukonnapõhiste energiaalgatuste muutuste potentsiaali, kuna need ei paku spetsiaalseid, prognoositavaid ja kättesaadavaid rahastamisallikaid.

Ilma selge sihtotstarbelise rahastamise ja kohandatud vahenditeta jätkavad energiakogukonnad ebavõrdset konkurentsi suuremahuliste projektidega, hoolimata sellest, et nad pakuvad ebaproportsionaalselt suurt sotsiaalset, majanduslikku ja piirkondlikku kasu. Nende algatuste toetamine järgmise mitmeaastase finantsraamistiku kaudu aitaks otseselt kaasa ELi ühtekuuluvuspoliitika eesmärkide saavutamisele, vähendaks piirkondlikke erinevusi ja tugevdaks kohalikku vastutust energiamuutuse eest.

Lisaks kliimaeesmärkidele on energiakogukonnad üha olulisemad ka julgeoleku seisukohast. Edendades kohalikku taastuenergia tootmist ja kollektiivset omatarbimist, vähendavad nad sõltuvust imporditud

¹³ Together for 1.5, [Energy communities low on the agenda](#), 29. mai 2025.

fossiilkütustest ja suurendavad vastupidavust välistele šokkidele. Piirkonnas, mis on avatud energiapuudumisele, hindade kõikumisele ja geopoliitilisele survele, aitab kogukonnapõhiste energiasüsteemide tugevdamine otseselt kaasa energiapuudumise kõrgete standardite saavutamisele. Samal ajal võivad sellised mudelid stabiliseerida kohalikke energiapuudusi, leevendada energiapuudust ja aidata kaasa energiapuuduse vähendamisele Kesk- ja Ida-Euroopa riikides.

Meie järeldused näitavad, et energiamuutust ei saa ellu viia selle sotsiaalsest mõõtmest eraldatult. Energiakogukonnad toimivad sotsiaalse innovatsiooni edendamise ning usalduse ja kaasatuse loomise vahenditena postsotsialistlikes riikides, kus kollektiivset tegevust on ajalooliselt õõnestatud. Seetõttu on oluline jätkata investeerimist muutusprotsessi õiglasesse, kaasavasse ja osaluslikku iseloomu. ELi rahastamisprioriteetide muutudes peavad energia- ja sotsiaalne üleminek jääma piirkonna peamiseks investeerimisvaldkondadeks, infrastruktuuri ja konkurentsivõime kõrval.

Tulevikku vaadates on otsustava tähtsusega regulatiivsete reformide, võrgu moderniseerimise ja riikliku rahastamise kooskõlastamine energiakogukondade vajadustega. Nende algatuste tugevam roll riiklikes energia- ja kliimakavades koos järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames antava sihtotstarbelise rahalise toetusega võiks avada nende täieliku potentsiaali. Energiademokraatia tagamiseks on vaja tegeleda kogu piirkonnas tuvastatud laialt levinud õiguslike takistustega.¹⁴ Seda tehes kiirendaks EL mitte ainult süsinikuvabaks muutumist, vaid tugevdaks ka energiaalast sõltumatust, sotsiaalset ühtekuuluvust ja pikaajalist julgeolekut Kesk- ja Ida-Euroopas.

Euroopa Liidu rahastatud. Avaldatud seisukohad ja arvamused on siiski ainult autori(te) omad ega kajasta tingimata Euroopa Liidu ega CINEA seisukohti. Ei Euroopa Liit ega toetuse andja ei vastuta nende eest.

Supported by:

Federal Ministry
for the Environment, Climate Action,
Nature Conservation and Nuclear Safety

European
Climate Initiative
EUKI

on the basis of a decision
by the German Bundestag

See väljaanne on osa Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna-, Kliimameetmete, Looduskaitse ja Tuumaohutuse Ministeeriumi (BMUKN) [Euroopa Kliimaalgatusest \(EUKI\)](#).

Selles väljaandes esitatud arvamused on autori(te) ainuvastutusel ja ei kajasta tingimata Saksamaa Liitvabariigi Keskkonna-, Kliimameetmete, Looduskaitse ja Tuumaohutuse Ministeeriumi (BMUKN) seisukohti.

¹⁴ REScoop.eu, [Energising the Semester: How the European Semester could further energy democracy in the EU](#), 10. september 2025.